

TOMASZ A. NOWAK

ŚWIECCY OPIEKUNOWIE KOŚCIOŁÓW WIELUŃSKICH W ŚWIETLE NAJSTARSZYCH KSIĄG MIEJSKICH

Tematyka opiekunów czy też świeckich zarządców majątku kościelnego nie była do tej pory szeroko omawiana w polskiej nauce. Najobszerniej zajął się tym ks. Stefan Sołtyszewski, który zagadnienie to obrał na temat swej rozprawy doktorskiej. Jednak drukiem ukazały się jedynie, oparte na owej dysertacji, trzy artykuły¹. Nieco miejsca problemowi temu poświęcił ostatnio także Eugeniusz Wiśniowski². Temat tutorów przy kościołach klasztornych podjął też Zbigniew Zyglewski³. Nieco informacji zawiera również niepublikowana rozprawa doktorska ks. Krzysztofa Skubały⁴.

W niniejszej pracy pragniemy zająć się obsadą personalną, ukazać kim byli owi ludzie z imienia i nazwiska i jaką mieli pozycję w mieście. Tym ostatnim kryterium będzie udział w sprawowaniu władzy w samorządzie miejskim na różnych jego szczeblach. Bazą źródłową do tych rozważań będą trzy najstarsze zachowane księgi miejskie Wielunia, czyli zakres chronologiczny zamknie się w latach 1514-1560⁵. Spośród wielu wpisów w księgach radzieckich można wyłuskać kilkadziesiąt, będących zapisami transakcji kredytowych z udziałem świeckich przedstawicieli wieluńskich kościołów⁶. Oczywiście wobec braków źródłowych nie sposób przejść

¹ S. Sołtyszewski, *Geneza instytucji wityrykusów w polskim ustawodawstwie synodalnym*, „Prawo Kanoniczne”, R. II, 1959, nr 1-2, s. 425-438; tenże, *Powoływanie wityrykusów w polskim ustawodawstwie synodalnym*, „Prawo Kanoniczne”, R. II, 1959, nr 3-4, s. 341-357; tenże, *Prawa i obowiązki wityrykusów w polskim ustawodawstwie synodalnym*, „Prawo Kanoniczne”, R. III, 1960, nr 1-2, s. 263-287-w pracach tych wcześniejsza literatura, także obcojęzyczna.

² E. Wiśniowski, *Udział świeckich w zarządzie parafią w średniowiecznej Polsce*, „Roczniki Humanistyczne”, t. XVIII, z. 2, 1970, s. 45-67; tenże, *Parafie w średniowiecznej Polsce*, Lublin 2004, s. 175-187.

³ Z. Zyglewski, *Tutor-opiekun klasztoru w Koronie w XV i XVI wieku*, [w:] *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. Derwich, A. Pobóg – Lenartowicz, Wrocław – Opole - Warszawa 2005, s. 125-135.

⁴ K. Skubała, *Oficjalat okręgowy w Wieluniu w wiekach XV-XVI*, Częstochowa 1981, s. 225 - niepublikowana praca doktorska napisana na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL. Dziękuję dr. Krzysztofowi Skubale za udostępnienie maszynopisu pracy.

⁵ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), Księgi miejskie, Wieluńska księga radziecka 1514-1535 (dalej: WKR 1), Wieluńska księga radziecka 1539-1550 (dalej: WKR 2), Wieluńska księga radziecka 1550-1561 (dalej: WKR 3). Pomiedzy księgą pierwszą i drugą istnieje niestety luka 4 lat, co oczywiście musi się przełożyć na dokładność niniejszych rozważań.

⁶ Tematyką kościelną zajął się S. Zabraniak, *Wieluński ośrodek kościelny w okresie staropolskim*,

obojętnie wobec jakiegokolwiek wzmianki na ten temat. Stąd też będziemy korzystać z innych informacji pozyskanych podczas kwerendy do innych zagadnień z dziejów Wielunia, wybiegających chronologicznie poza określony w tytule czas. Odnosi się to zwłaszcza do okresu sprzed 1514 roku.

Źródła różnie określają ludzi, którymi będziemy się tu zajmować⁷. W materiale wieluńskim najczęściej występowali jako opiekunowie, obrońcy (*tutores*⁸), zarządcy (*provisores*), czasami obu określeń używano łącznie (*tutores et provisosores*)⁹, *tutores seu vitrici*¹⁰ lub w odwrotnej kolejności¹¹. Posługiwano się także mianem pełnomocnik, przedstawiciel, zarządca (*vitricus, factores et aeconomi*¹²). Przede wszystkim dbali oni o finanse kościoła – takie kompetencje przynajmniej wypływają z zapisów z ksiąg miejskich – spotykamy się z określeniami wprost odnoszącymi się do tych zadań. I tak w 1546 i 1547 roku są to *aeconomi*¹³, natomiast w 1550 roku *executores*¹⁴. Nieco bardziej rozbudowaną nomenklaturę spotykamy w 1546 roku: *vitricis seu procuratores*¹⁵. W 1553 i 1556 roku natomiast określono ich jako *ediles*¹⁶. Wychodząc nieco za przyjętą granicę czasową rozważań można też odnotować, że w 1570 roku użyto określenia *koscielni*¹⁷, w 1586¹⁸ oraz 1600 roku *curatores*¹⁹, a w 1609 roku – *procuratores*²⁰. Jeszcze inne przykłady podają S. Sołtyśzewski i E. Wiśniowski, którzy jako najbardziej reprezentatywne i najczęściej występujące

Lublin 2004 – tu wcześniejsza literatura przedmiotu; zob. także inne prace tego autora: *Zarys dziejów Kościoła w ziemi wieluńskiej w okresie średniowiecza*, [w:] *Średniowieczny Kościół polski. Z dziejów duszpasterstwa i organizacji kościelnej*, pod redakcją Marka Tomasa Zahajkiewicza i Stanisława Tylusa, Lublin 1999, s. 173 - 182; tenże, *Dzieje pijarów w Wieluniu do 1795 r.*, „Częstochowskie Studia Teologiczne”, t. XXIX, 2001, s. 259-268; tenże, *Augustianie w Wieluniu w okresie przedrozbiorowym*, „Częstochowskie Studia Teologiczne”, t. XXIX, 2001, s. 269-292. Dla omawianego tematu przydatne będą też prace: J. Związek, *Parafia kolegiacka w Wieluniu w świetle wizytacji arcybiskupa Jana Łaskiego*, „Rocznik Wieluński”, t. 1, 2001, s. 43-78; T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument władz miejskich Wielunia w sprawie ugody z arcybiskupem gnieźnieńskim z 1526 r.*, „Rocznik Wieluński”, t. 5, 2005, s. 41-56; idem, *Burmistrzowie, rajcy i ławnicy w Wieluniu do 1515 roku*, „Rocznik Wieluński”, t. 8, 2008, s. 17-50; idem, *Mieszczanie wieluńscy do początków XVI wieku. Biogramy*, Łódź-Wieluń 2008.

⁷ S. Sołtyśzewski wylicza największą ilość określeń i dolicza się ich 14 – S. Sołtyśzewski, *Geneza ...*, s. 425.

⁸ WKR 1, k. 18, 32v; Z. Zyglewski, *Tutor–opiekun ...*, s. 126.

⁹ WKR 1, k. 98.

¹⁰ WKR 1, k. 315.

¹¹ WKR 2, s. 87.

¹² WKR 1, k. 105, 286.

¹³ WKR 2, s. 300 (1546), 380 (1547).

¹⁴ WKR 2, s. 525-526.

¹⁵ WKR 2, s. 324-326.

¹⁶ WKR 2, s. 413; WKR 3, s. 269 – 270 (1553), 509 (1556).

¹⁷ WKR 6 (1569-1574), s. 153.

¹⁸ WKR 11 (1586-1591), k. 8v.

¹⁹ WKR 14 (1600-1617), k. 2v.

²⁰ WKR 14, k. 422.

uznają wityrykusów²¹, co można tłumaczyć jako kwestarz lub skarbnik kościelny²². Nie wymieniają natomiast wspomnianego już – *tutores*²³, które to określenie często odnajdujemy na kartach ksiąg wieluńskich, w przeciwieństwie do wieluńskich ksiąg konsystorskich, gdzie dominują wityrycy i sporadycznie tylko *provisores ecclesiae*²⁴. Spotykając w źródłach różnorakie określenia nie opowiadamy się za jednym z nich i w niniejszej pracy posługiwać się będziemy nimi zamiennie.

Nie znamy kulisów dokonywania wyboru na to stanowisko. Ustawodawstwo kościelne w tej materii mówi, że wyboru dokonywać powinni rządcy kościoła, kolator i starszyzna parafii²⁵. W przypadku miasta starszyznę parafii stanowili przedstawiciele władz miejskich. Znowu wybiegając znacznie poza zakreślone ramy tej pracy podamy przykład z 1684 roku. Wymieniono wówczas wityryków kościoła kolegiackiego wraz z władzami miasta i wprost napisano, że odbyła się ich elekcja²⁶. Po wyborze składali przysięgę, w której zobowiązywali się do należytego wykonywania powierzonych sobie obowiązków²⁷.

Wybory powinny się odbywać w oktawie Bożego Narodzenia²⁸, ale szczupłość zachowanych przekazów (i zupełny brak sprawozdań z wyborów) nie pozwala na potwierdzenie tej daty. W danym roku możemy jedynie doszukiwać się najwcześniejszego wpisu z nazwiskami wityryków. Przypuszczać można jedynie, że wybory odbywały się na początku roku, może w terminach zbliżonych do elekcji władz miejskich. Ale i te czasami się opóźniały i w Wieluniu dochodziło do nich nawet w marcu. Generalnie można stwierdzić, że zmiana na stanowisku następowała w pierwszym kwartale roku. Zdarzać się więc może, że w jednym roku mamy dwa różne składy tutorskie, pierwszy z roku poprzedniego i drugi z bieżącego. Taki podwójny skład mamy np. w 1526 roku, z tym że jeden jest z dnia 5 marca, a drugi z 18 listopada²⁹. W 1547 roku w przypadku kościoła kolegiackiego, stary skład występuje w marcu, a nowy w końcu grudnia³⁰. W 1546 roku zmiana nastąpiła w pierwszym kwartale roku, między 12 stycznia a 16 marca³¹. W 1549 roku wityrycy pojawiają się pod koniec

²¹ S. Sołtyśzewski, *Geneza...*, s. 425-429 – tu też etymologia nazwy prowizor i polskie odpowiedniki oraz przykładu użycia tego słowa w staropolskiej literaturze; tenże, *Powoływanie...*, s. 341-347; E. Wiśniowski, *Parafie...*, s. 176 przyjmuje ustalenia Sołtyśzewskiego, od siebie dodaje jedno określenie - patron.

²² K. Skubała, *Oficjalat...*, s. 224.

²³ Takie określenie dominuje u Z. Zygiewskiego, *Tutor-opiekun...*, s. 125-135.

²⁴ K. Skubała, *Oficjalat...*, s. 225-226.

²⁵ S. Sołtyśzewski, *Powoływanie...*, s. 348-350.

²⁶ WKR 21, s. 38. Wybrano wówczas starszego ławnika Stanisława Sterlina i Ignacego Dropczyńskiego aktualnego wójta.

²⁷ S. Sołtyśzewski, *Powoływanie...*, s. 357.

²⁸ S. Sołtyśzewski, *Powoływanie...*, s. 348; E. Wiśniowski, *Udział świeckich...*, s. 55; tenże, *Parafie* s. 177.

²⁹ WKR 1, k. 99v, 105.

³⁰ WKR 2, s. 383, 384.

³¹ WKR 2, s. 300, 324.

lutego³². Natomiast w 1552 roku już w pierwszej połowie stycznia³³. Listę corocznie wybranych władz miejskich zapisywano na kartach ksiąg miejskich. W niektórych latach obok urzędników wymienieni są także tutorzy, choć nie byli urzędnikami miejskimi. Na przykład w 1570 roku wymieniono ich w tym gronie z określeniem koscielny w stosunku do każdego z wieluńskich kościołów³⁴. Umieszczenie ich między członkami władz miejskich może świadczyć o poważnej roli³⁵, jaką odgrywali w ówczesnym życiu społeczności parafialnej, a co za tym idzie i miejskiej. Z drugiej strony można się w tym dopatrywać czynnika kontrolnego nad kościołami, którym w tym przypadku byłby samorząd lokalny, o czym wspominał E. Wiśniowski³⁶.

Jakie były konkretnie zadania wityrków? Instytucja wityrków (było ich dwóch)³⁷ powstała z dążenia wiernych do zapewnienia sobie kontroli nad dochodami swojej parafii³⁸. Najogólniej można stwierdzić, że mieli pozyskiwać i dbać o majątek i wyposażenie kościoła, przysparzać mu korzyści, tak by zapewnić fundusze na działalność, np. w przypadku szpitala na utrzymanie pensjonariuszy³⁹. Uściśla ich rolę K. Skubała, który pisze, że byli oni czynnikiem świeckim w zarządzie majątkiem ściśle kościelnym, tzw. „fabrycznym”, w przeciwieństwie do majątku beneficjalnego⁴⁰. Formę kontroli i opieki świeckich nad przynajmniej częścią majątku kościelnego, zarządem szpitalami i przytułkami, widzi w tym urzędzie Z. Góralski⁴¹, do czego przychyła się też E. Wiśniowski. Podkreśla on, że miało to korzystny wpływ dla samego Kościoła, bo zwiększało zainteresowanie wiernych sprawami parafii⁴². Wszystkie działania podejmowane przez tutorów powinny odbywać się za zgodą proboszcza⁴³. Znamy przykład z 1548 roku, kiedy stroną w transakcji byli wspólnie *ediles* klasztoru augustianów i ich przeor⁴⁴. W przypadku tego klasztoru znamy także transakcję, w której przeor wystąpił sam⁴⁵. By uniknąć podejrzeń o oszustwa powinny być prowadzone dwie księgi rachunkowe, z których jedną miał przetrzymywać proboszcz, a drugą oni

³² WKR 2, s. 446.

³³ WKR 3, s. 115 – 116.

³⁴ WKR 6, s. 153.

³⁵ S. Sołtyszewski, *Geneza ...*, s. 434-435; E. Wiśniowski, *Parafie ...*, s. 187..

³⁶ E. Wiśniowski, *Udział świeckich ...*, s. 64; M. Słoń, *Szpitalne średniowiecznego Wrocławia*, Warszawa 2000, s. 16; P. Staniszewski, *Szpitalnictwo kościelne w archidiakonacie łęczyckim i łowickim do 1795 roku*, Warszawa 2004, s. 245.

³⁷ E. Wiśniowski, *Udział świeckich ...*, s. 55, 58-59.

³⁸ Tamże, s. 55.

³⁹ S. Sołtyszewski, *Prawa...*, s. 271, 275-277; J. Związek, *Parafia kolegiacka ...*, s. 75; S. Zabraniak, *Wieluński ośrodek ...*, s. 235; E. Wiśniowski, *Udział świeckich ...*, s. 59-63, 65; tenże, *Parafie ...*, s. 185-186.

⁴⁰ K. Skubała, *Oficjalat ...*, s. 224,226; S. Sołtyszewski, *Geneza ...*, s. 429; E. Wiśniowski, *Udział świeckich ...*, s. 55.

⁴¹ Z. Góralski, *Encyklopedia urzędów i godności w dawnej Polsce*, Warszawa 2000, s. 116.

⁴² E. Wiśniowski, *Udział świeckich ...*, s. 57; tenże, *Parafie ...*, s. 179.

⁴³ S. Sołtyszewski, *Prawa i obowiązki ...*, s. 263.

⁴⁴ WKR 2, s. 413.

⁴⁵ WKR 2, s. 70.

sami⁴⁶. Na koniec rocznej kadencji winni zdawać sprawozdanie przed swymi następcami, plebanem i przedstawicielami parafian⁴⁷.

Oczywiście nadużycia się zdarzały⁴⁸. Stanisław Stancel był wityrykiem kościoła Bożego Ciała w 1492 roku. W 1498 i 1499 roku toczył się między nim a aktualnymi wityrykami spór o złe wydatkowanie kościelnych pieniędzy podczas pobytu Stanisława we Wrocławiu. Sąd orzekł, że Stancel musi zwrócić kościołowi 6 florenów⁴⁹. Lustratorzy arcybiskupa Jana Łaskiego, widząc niedociągnięcia w zarządzie szpitalem wieluńskim, nakazali, by prowizorowie co rok składali sprawozdanie ze stanu finansów szpitala. Czynieć to mieli przed przedstawicielami rady miejskiej oraz dziekanem i oficjałem⁵⁰. Opiekunów kościelnych nadzorowała więc rada miejska i przedstawiciele Kościoła. Ingerencja świeckich w finansową sferę życia parafii musiała prowadzić do nieporozumień pomiędzy wityrykami a duchownymi. Przykłady zadrażnień na tym polu podaje K. Skubała. Księża skarżyli się, że nie mają swobodnego dostępu do kluczy kościelnych, więc nie są w stanie sprawować swych obowiązków i narażają wiernych na niemożliwość np. przyjęcia w nagłej potrzebie sakramentów świętych. W innym przykładzie ksiądz pozbawiony był kluczy do chrzcielnicy. Gdy już je otrzymał, zauważył, że ubyłoby wody święconej i wnioskuje, że została ona użyta do magicznych praktyk⁵¹. Bywały też i spory natury, można rzec, kompetencyjnej. W 1498 roku jeden z księży oskarżał swoich wityryków, że za opłatą pobraną od krewnych zmarłego, dzwonią w czasie pogrzebu. W odpowiedzi usłyszał, że mają do tego prawo, bowiem ufundowali dzwony sami, bez udziału księdza⁵². Przeważnie jednak powodem kłótni były pieniądze. I tak jeden z księży narzekał, że wityrycy co prawda zbierają ofiary na tacę, ale nie kupują za nie wosku na świece ani wina mszalnego, jak powinni czynić. Innym razem, że wszelkich zakupów dokonują sami, bez jego wiedzy i zgody. Księża mieli według własnej woli dysponować majątkiem kościoła, np. pożyczając pieniądze w czasie, gdy kościół wymagał napraw. Jeden z księży w okolicach Wielunia w 1460 roku miał zamienić wybudowaną przez parafian zakrystię na spiżarnię, a od przechowywania w niej produktów spożywczych niszczały ściany i aparatura kościelna⁵³. W przypadkach konfliktowych oficjał proponował w jednym z wyroków, by ksiądz nie przetrzymywał pieniędzy kościelnych, ale by społeczność parafialna ufundowała specjalną skarbnę, zamykaną na dwa klucze. Jeden trzymaliby wityrycy a drugi ksiądz⁵⁴.

⁴⁶ S. Sołtyszewski, *Geneza ...*, s. 433.

⁴⁷ E. Wiśniowski, *Udział świeckich ...*, s. 56. Jak to wyglądało w praktyce ukazuje M. Słoń, *Szpital ...*, s. 53.

⁴⁸ E. Wiśniowski, *Udział świeckich ...*, s. 57.

⁴⁹ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie ...*, nr 554, s. 228.

⁵⁰ J. Łaski, *Liber beneficiorum archidiecezji gnieźnieńskiej*, t. 2, wyd. J. Łukowski, Gniezno 1881, s. 108; S. Sołtyszewski, *Geneza ...*, s. 433; J. Związek, *Parafia kolegiacka ...*, s. 75; S. Zabraniak, *Wieluński ośrodek ...*, s. 235; Wiśniowski, *Udział świeckich ...*, s. 63; tenże, *Parafie ...*, s. 185.

⁵¹ K. Skubała, *Oficjalat ...*, s. 227.

⁵² Tamże, s. 227-228.

⁵³ Tamże, s. 228-229.

⁵⁴ Tamże, s. 230.

Skoro były obowiązki, musiała być także przewidziana nagroda za pracę dla kościoła. Co skłaniało ludzi do podjęcia się tego obowiązku? Witrycy na kartach ksiąg miejskich obracają pieniędzmi należącymi do danej świątyni. Z całą pewnością dawało to możliwości malwersacji (wspominaliśmy wyżej o jakiś ogólnikowo wskazanych przez wizytatorów arcybiskupa nieprawidłowościach). Nie napotykamy jednak informacji, by sami witrycy nagminnie pożyczali dla siebie kościelne pieniądze. Dodatkowy kapitał można było pożyczać na procent i czerpać w taki sposób korzyści finansowe. Taki przypadek znamy jeden. W 1556 roku Marcin Miko pożyczył 10 grzywien (nie wiemy jednak jak je spożytkował) od kościoła augustiańskiego, którego był witrykiem⁵⁵. O wynagrodzeniu witrykusów pisze S. Sołtyśzewski, który rozdziela je na te przewidziane prawem i te zwyczajowe. Do tych pierwszych zalicza: prawo do pierwszego po kolatorach miejsca w kościele, przywileje wyznaczania wraz z proboszczem miejsca w ławkach kościelnych, wolnego pogrzebu (zwolnienie od opłat, o ile zmarli w czasie pełnienia funkcji), udziału w zasługach i sufragiach za dobrodziejów kościoła oraz prawo posiadania kluczy do kasy kościelnej. Do praw wynikających ze zwyczajów autor ten zalicza prawo mianowania kościelnego i dzwonnika do pomocy proboszczowi przy spełnianiu funkcji liturgicznych⁵⁶. K. Skubała podaje, że wakujące miejsce w gronie witryków zajmował po zmarłym ojcu jego syn, co powodowało, że powstawały swoiste dynastie witrykusów⁵⁷. W analizowanym przez nas materiale natrafiliśmy tylko raz na osoby o takim samym nazwisku (Pierzyna), stąd pojawiać się tu może przypuszczenie, że chodzi o ojca i syna. Nie możemy więc potwierdzić tej tezy, ale należy też pamiętać, że analizujemy krótki czas i posiadamy niepełne dane.

Witrycy kościołów wieluńskich

Kościół pod wezwaniem św. Michała Archanioła (kolegiata)

1. 1445 - Błażej sukiennik⁵⁸
2. 1446 - Piotr Potrzeba, Błażej⁵⁹
3. 1460 - Jakub kuśnierz⁶⁰, Maciej Rus⁶¹
4. 1483 - Jan Tatar, Wojciech Lis⁶²
5. 1484 - Jan Tatar, Wojciech Lis⁶³
6. 1490 - Jan Tatar, Wojciech Lis⁶⁴

⁵⁵ WKR 3, s. 545-546.

⁵⁶ S. Sołtyśzewski, *Prawa ...*, s. 263-265.

⁵⁷ K. Skubała *Oficjalat ...*, s. 231.

⁵⁸ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 64, s. 89.

⁵⁹ Tamże, nr 232, s. 140.

⁶⁰ Tamże, nr 102, s. 98.

⁶¹ Tamże, nr 290, s. 154.

⁶² Tamże, nr 625, s. 248.

⁶³ Tamże, nr 625, s. 248.

⁶⁴ Tamże, nr 625, s. 248.

7. 1501 - Jan Tatar⁶⁵, Wojciech Lis⁶⁶
8. 1503 - Jakub Czweskot⁶⁷, Wawrzyniec Loryncz⁶⁸
9. 1507 - Jakub sukiennik⁶⁹, Maciej Zedla⁷⁰
10. 1508 - Jakub sukiennik⁷¹
11. 1509 - Maciej Zedla⁷²
12. 1512 - Maciej Zedla⁷³, Jakub sukiennik⁷⁴
13. 1515 - Maciej Zedla, Łukasz browarnik⁷⁵
14. 1517 - Wojciech Jajkowski⁷⁶
15. 1531 - Maciej Zedla⁷⁷
16. 1535 - Maciej Zedla, Marcin Pomyja⁷⁸
17. 1546 - Benedykta Thurzyk, Maciej Zedla⁷⁹
18. 1547 - Benedykt Bienieda, Marcin Koch⁸⁰
19. 1548 - Benedykt Thurzyk, Maciej Kot⁸¹
20. 1552 - Jan postrzygacz, Wojciech Góra⁸²

Kościół pod wezwaniem Świętego Ducha (kościół szpitalny)

1. 1462 - Jan Granka, Maciej Niesporek⁸³
2. 1491 - Marcin Drwal⁸⁴, Stanisław Proboszcz szewc⁸⁵
3. 1503 - Jakub Slyczak⁸⁶, Stanisław Proboszcz szewc⁸⁷
4. 1514 - Andrzej Wąs, Jan łucznic⁸⁸

⁶⁵ Tamże, nr 215, s. 134.

⁶⁶ Tamże, nr 625, s. 248.

⁶⁷ Tamże, nr 111, s. 102.

⁶⁸ Tamże, nr 601, s. 241.

⁶⁹ Tamże, nr 105, s. 9.

⁷⁰ Tamże, nr 301, s. 157.

⁷¹ Tamże, nr 105, s. 9.

⁷² Tamże, nr 301, s. 157.

⁷³ Tamże, nr 301, s. 157.

⁷⁴ Tamże, nr 104, 99.

⁷⁵ WKR 1, k. 18.

⁷⁶ AGAD, Acta castriensia. Inscriptiones, ks. 1, k. 51v-52.

⁷⁷ WKR 1, k. 241.

⁷⁸ WKR 1, k. 315.

⁷⁹ WKR 2, s. 383.

⁸⁰ WKR 2, s. 384.

⁸¹ WKR 2, s. 398-399, 410.

⁸² WKR 2, s. 405.

⁸³ T, Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie ...*, nr 172, 283, s. 121, 152.

⁸⁴ Tamże, nr 317, s. 161.

⁸⁵ Tamże, nr 552, s. 227.

⁸⁶ Tamże, nr 127, s. 109.

⁸⁷ Tamże, nr 552, s. 227.

⁸⁸ WKR 1, k. 1.

5. 1517 - Andrzej Wąs, Jan łuczni⁸⁹
6. 1518 - Andrzej Wąs, Jan łuczni⁹⁰
7. 1519 - Andrzej Wąs, Jan łuczni⁹¹
8. 1521 - Jan Rospąd, Piotr Świnka⁹²
9. 1522 - Łukasz, Piotr Świnka⁹³
10. 1523 - Łukasz, Piotr Świnka⁹⁴
11. 1525 - Piotr Świnka, Jan rymarz⁹⁵
12. 1526 - Łukasz browarnik, Jan Mrzygłodek⁹⁶
13. 1528 - Jan Mrzygłodek, Stanisław bednarz⁹⁷
14. 1531 - Piotr szewc, Wojciecha Parzoch⁹⁸
15. 1532 - Wojciech Parzoch, Maciej nożownik⁹⁹
16. 1535 - Piotr¹⁰⁰, Łukasz
17. 1542 - Łukasz szewc, Wojciech Góra¹⁰¹
18. 1544 - Łukasz szewc, Wojciech Góra¹⁰²
19. 1545 - Wojciech Góra, Bartłomiej Grzywka¹⁰³
20. 1546 - Wojciech Góra, Łukasz szewc¹⁰⁴
21. 1547 - Bartłomiej Grzywka, Maciej Jurek¹⁰⁵
22. 1548 - Bartłomiej Grzywka, Marcin Cegielka¹⁰⁶
23. 1549 - Bartłomiej Grzywka, Marcin Skorupka¹⁰⁷
24. 1550 - Bartłomiej Grzywka, Maciej Kosek¹⁰⁸
25. 1552 - Maciej Kosek, Stanisław Pieczek (Pierzek)¹⁰⁹
26. 1553 - Maciej Kosek, Marcin Gołybrzuch¹¹⁰

⁸⁹ WKR 1, k. 32v.

⁹⁰ WKR 1, k. 61.

⁹¹ WKR 1, k. 64v.

⁹² WKR 1, k. 77v.

⁹³ WKR 1, k. 146.

⁹⁴ WKR 1, k. 166.

⁹⁵ WKR 1, k. 98, 99v.

⁹⁶ WKR 1, k. 105.

⁹⁷ WKR 1, k. 207v.

⁹⁸ WKR 1, k. 238v.

⁹⁹ WKR 1, k. 269v.

¹⁰⁰ WKR 1, k. 309-309v.

¹⁰¹ WKR 2, s. 132-133.

¹⁰² WKR 2, s. 228, 240.

¹⁰³ WKR 2, s. 300.

¹⁰⁴ WKR 2, s. 324-326.

¹⁰⁵ WKR 2, s. 324-326

¹⁰⁶ WKR 2, s. 384.

¹⁰⁷ WKR 2, s. 446-447.

¹⁰⁸ WKR 2, s. 525-526, 540; WKR 3, s. 7, 11, 14-15.

¹⁰⁹ WKR 3, s. 115-116, 154-155, 170-171.

¹¹⁰ WKR 3, s. 295 – 296. Nie wiadomo czym tłumaczyć fakt, że 22 lipca tego roku obok Macieja Koska pojawia się Marcin Skorupka. Albo chodzi tu o tę samą osobę, albo też być może Marcin Gołybrzuch zmarł w trakcie kadencji i na jego miejsce wybrano inną osobę.

27. 1558 - Mikołaj pisarz, Maciej Kaziwełna¹¹¹
28. 1559 - Mikołaj pisarz, Jan Sosna¹¹²
29. 1560 - Mikołaj pisarz Wojciech Szafranek¹¹³
30. 1600 - Jan Stroiwaś, Jan Kosmala¹¹⁴

Kościół pod wezwaniem Bożego Ciała (klasztor augustiański)

1. 1467 - Mikołaj Klemo¹¹⁵
2. 1483 - Jan¹¹⁶
3. 1492 - Stanisław Stanczel¹¹⁷
4. 1502 - Maciej Zedla¹¹⁸
5. 1506 - Grzegorz Baranek¹¹⁹
6. 1517 - Marcin Pomyja, Jan Pierzyna¹²⁰
7. 1522 - Wojciech Mizgała, Marcin Pomyja¹²¹
8. 1533 - Marcin Miko, Bartłomiej Grzywka¹²²
9. 1535 - Marcin Miko, Bartłomiej Grzywka¹²³
10. 1540 - Daniel rymarz, Bartłomiej Grzywka¹²⁴
11. 1541 - Maciej Zedla, Marcin Pomyja¹²⁵
12. 1547 - Jakub Kierzek, Wojciech Pierzynka¹²⁶
13. 1548 - Jakub Kierzek, Wojciech Pierzynka¹²⁷
14. 1550 - Marcin Miko, Wojciech Pierzynka¹²⁸
15. 1551 - Marcin Miko, Andrzej Włoszek¹²⁹
16. 1552 - Marcin Miko, Andrzej Włoszek¹³⁰

¹¹¹ WKR 3, s. 709-710.

¹¹² WKR 3, s. 760.

¹¹³ WKR 3, s. 887, 911.

¹¹⁴ WKR 14, k. 2v.

¹¹⁵ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 422, s. 190.

¹¹⁶ Tamże, nr 135, s. 110.

¹¹⁷ Tamże, nr 554, s. 228.

¹¹⁸ Tamże, nr 301, s. 157.

¹¹⁹ Tamże, nr 87, s. 95. Miał niższe święcenia kapłańskie, w latach 1492-1494 był zakrystianem kościoła kolegiackiego.

¹²⁰ WKR 1, k. 32v-33.

¹²¹ WKR 1, k. 79v.

¹²² WKR 1, k. 286.

¹²³ WKR 1, k. 314v-315.

¹²⁴ WKR 2, s. 87-88. Data wystawienia tego dokumentu to 9 marca 1541 roku. Następna obsada występuje 29 marca, uznaliśmy więc, że w ciągu tych trzech tygodni nastąpiła zmiana na urzędzie.

¹²⁵ WKR 2, s. 82,87-88.

¹²⁶ WKR 2, s. 361-362.

¹²⁷ WKR 2, s. 413 – 414.

¹²⁸ WKR 2, s. 511-512.

¹²⁹ WKR 3, s. 135 – 136, 155, 161, 198-199.

¹³⁰ WKR 3, s. 135 – 136, 155, 161, 198-199.

17. 1553 - Marcin Miko, Andrzej Włoszek¹³¹
18. 1554 - Marcin Miko, Andrzej Włoszek¹³²
19. 1556 - Marcin Miko, Andrzej Włoszek¹³³
20. 1558 - Marcin Miko, Andrzej Włoszek¹³⁴

Kościół pod wezwaniem św. Mikołaja (klasztory pauliński)

1. 1504 - Jan Baran¹³⁵, Michał Cegiełka¹³⁶
2. 1544 - Walenty Biskupek, Stanisław Lichuczi¹³⁷
3. 1546 - Maciej Zedla, Benedykt Thurzyk¹³⁸
4. 1547 - Maciej Koch, Benedykt Thurzyk¹³⁹
5. 1548 - Michał Kłopotek, Bartłomiej Łysy¹⁴⁰
6. 1552 - Stanisław Lichuczi, Michał garncarz¹⁴¹
7. 1553 - Stanisław Lichuczi, Michał garncarz¹⁴²
8. 1556 Stanisław Lichuczi, Michał garncarz¹⁴³

Jak widać z powyższego zestawienia najwięcej danych uzyskaliśmy dla kościoła szpitalnego pod wezwaniem św. Ducha (30), nieco mniej dla kolegiaty (20) i klasztoru augustianów (20) i najmniej dla klasztoru paulinów (8). Taki podział generalnie odpowiada też aktywności tych kościołów w życiu gospodarczym miasta, czyli w udzielonych przez nich kredytach. Przełożyło się to proporcjonalnie na ilość zapisów w księgach miejskich.

W tym miejscu należy dać odpowiedź na postawione już pytanie - kim byli ludzie, którym powierzano majątek kościelny, jaki był ich status społeczny i pozycja w swoim środowisku. Wymagania wobec kandydatów były oczywiście wysokie, mieli być gorliwymi katolikami, uczciwymi i doświadczonymi i pochodzić z różnych stanów społecznych¹⁴⁴. E. Wiśniowski podkreśla, że winni być to znaczniejsi przedstawiciele niższych warstw społecznych. Powinni się więc rekrutować spośród mieszczan i chłopów w przypadku wiejskich parafii¹⁴⁵. Poniżej przytoczymy obsadę personalną z podaniem ilości kadencji w kościołach i ewentualnie na urzędach miejskich.

¹³¹ WKR 3, s. 282.

¹³² WKR 3, s. 328 – 329.

¹³³ WKR 3, s. 342 – 343.

¹³⁴ WKR 3, s. 545.

¹³⁵ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wielunińscy* ..., nr 154, s. 116-117.

¹³⁶ Tamże, nr 358, s. 172.

¹³⁷ WKR 2, s. 233.

¹³⁸ WKR 2, s. 304.

¹³⁹ WKR 2, s. 351.

¹⁴⁰ WKR 2, s. 414.

¹⁴¹ WKR 3, s. 174.

¹⁴² WKR 3, s. 269 – 270.

¹⁴³ WKR 3, s. 572-573.

¹⁴⁴ S. Sołtyśzewski, *Powolywanie* ..., s. 352-353; Z. Zyglewski, *Tutor-opiekun*..., s. 129.

¹⁴⁵ E. Wiśniowski, *Udział świeckich* ..., s. 59; tenże, *Parafie* ..., s. 177, 181.

Pozwoli to uzyskać odpowiedź na postawione pytanie o pozycję poniższych osób w środowisku miejskim.

Pod względem ilości kadencji tuteurskich na pierwszym miejscu stoi **Marcin Miko**, który sprawował je 9 razy w kościele pod wezwaniem Bożego Ciała (1533, 1535, 1550 - 1554, 1556, 1558). Marcin Miko był ławnikiem (1521, 1525, 1526, 1531¹⁴⁶), rajcą (1534, 1535, 1539, 1549¹⁴⁷) i burmistrzem (1540-1543, 1550¹⁴⁸). Na takiej samej pozycji jest **Maciej Zedla**, który obok dwóch kadencji w kościele augustianów (1502, 1541), sprawował też sześć kadencji opiekuna kościelnego w kolegiacie (1507, 1509, 1512, 1515, 1531, 1541) i w kościele pod wezwaniem św. Mikołaja (1546). Był wieloletnim rajcą (1515-1518, 1535, 1544, 1545¹⁴⁹ i podwójcem (1540, 1541, 1544¹⁵⁰). Za nimi plasuje się pod tym względem **Bartłomiej Grzywka** z 7 kadencjami, w tym w kościele klasztornym pod wezwaniem św. Bożego Ciała (1533, 1535, 1540) i św. Ducha (1545, 1547, 1549, 1550). Ten mieszczanin był ławnikiem (1528, 1531, 1545, 1546¹⁵¹) i rajcą (1529, 1530, 1532¹⁵²).

Ławnik (1535¹⁵³) i rajca (1543¹⁵⁴) **Wojciech Góra** opiekował się majątkiem szpital św. Ducha przez 4 lata (1542, 1544 - 1546) i w kościele kolegiackim 2 lata (1552, 1554). Wiele razy tutorem w kościele augustiańskim (1551-1554, 1556, 1558) był **Andrzej Włoszek**. Po cztery kadencje sprawowali **Stanisław Lichuczi** w kościele paulińskim (1544, 1552, 1553, 1556) i **Łukasz szewc** w szpitalu (1535, 1542, 1544, 1546). Trzej ostatni nie sprawowali godności miejskich.

Przez 5 kadencji (1514, 1517-1519, 1525) w kościele szpitalnym widzimy **Jana rymarza**. Jest on tożsamy z Janem łuczniakiem. W 1519 roku wymieniono go z obiema profesjami¹⁵⁵. Był wielokrotnym ławnikiem (1515-1530¹⁵⁶), rajcą (1531, 1540, 1541, 1543)¹⁵⁷ i burmistrzem (1532, 1533, 1539, 1545, 1546, 1548, 1549, 1551-1555¹⁵⁸).

¹⁴⁶ WKR 1, k. 75v (1521), 176v (1525), 187v (1526), 137v (1531); T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument ...*, s. 50.

¹⁴⁷ WKR1, k. 93v, 290 (1534), 201v; WKR 2, s. 3 (1535), 437 - 438 (1549).

¹⁴⁸ WKR2, s. 36-37 (1540), 79-80 (1541), 94 (1541), 113 (1542), 166-167 (1543), 503-504 (1550).

¹⁴⁹ WKR 1, k. 17 (1515), 32 v (1516), 59 v (1518), 301v-302 (1535); WKR 2, s. 207, 251 (1545); T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument ...*, s. 47-48.

¹⁵⁰ WKR 2, s. 36-37 (1540), 79-80 (1541), 222 (1544).

¹⁵¹ WKR 1, k. 203 (1528), 237v (1531); WKR 2, s. 251 (1545), 309 - 310 (1546).

¹⁵² WKR 1, k. 212 (1529), 225 (1530), 251, 263v-265 (1532).

¹⁵³ WKR 1, k. 271v

¹⁵⁴ WKR 2, s. 166 - 167.

¹⁵⁵ WKR 1, k. 64v.

¹⁵⁶ WKR 1, k. 17(1515), 32 v (1516), 59 v (1518), 65 (1519), 70 (1520), 75v (1521), 81 (1522), 159 (1523), 168 v (1524), 93 v (1525), 187v (1526), 203 (1528), 212 (1529), 225 (1530).

¹⁵⁷ WKR 1, k. 237 v.(1531); WKR 2, s. 36 - 37, (1540), 79 - 80 (1541), 113 (1542), 166 - 167 (1543).

¹⁵⁸ WKR 1, k. 251, 263v-265 (1532), 271v (1533); WKR 2, s. 3 (1539), 251 (1545), 309-310 (1546), 387-388 (1548), 437-738 (1549); WKR 3, s. 22 (1551), 120 (1552), 252 (1553), 321 (1554), 1410 (1555) T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument ...*, s. 49.

Benedykt Thurzyk działał na rzecz kościoła św. Mikołaja (1546, 1547) i kolegiaty (1546, 1548), poza tym był ławnikiem (1530, 1531¹⁵⁹) i rajcą (1544, 1545¹⁶⁰). Taką samą ilość kadencji posiadała para w kolegiacie: rajca (1484, 1485, 1489-1492, 1497-1499, 1501)¹⁶¹ **Jan Tatar** (1483, 1484, 1490, 1501) i rajca (1490) **Wojciech Lis** (1483, 1484, 1490, 1501)¹⁶² oraz **Marcin Pomyja**. Trzy kadencje spędził on w kościele szpitalnym (1517, 1522, 1541) i jedną w kolegiacie (1535). Pomyja był także kilkakrotnie ławnikiem (1521-1524, 1540¹⁶³) i starszym cechu sukieników¹⁶⁴.

Nieco mniej kadencji mieli: rajca i ławnik (1489, 1502-1503¹⁶⁵) **Jakub sukiennik** (1507, 1508, 1512), **Wojciech Pierzynka**, który tutorem w kościele augustianów był w latach: 1547, 1548, 1550. Dla tego kościoła pracował także wcześniej niejaki **Jan Pierzyna** (1517), być może jego ojciec. Trzy kadencje miał w kościele paulińskim (1552, 1553, 1556) **Maciej garncarz**. Podobnie jest z **Maciejem Koskiem** (kościół pod wezwaniem św. Ducha: 1550, 1552, 1553). Maciej był w 1558 roku przedstawicielem pospólstwa we władzach miasta, tzw. gmińskim¹⁶⁶ oraz starszym cechu szewców. Ważnym urzędnikiem miejskim był pisarz **Mikołaj** (1556-1570)¹⁶⁷, który trzykrotnie pojawia się we wpisach do księgi radzieckiej jako opiekun kościoła św. Ducha (1558 -1560).

W latach 1517-1519 tutorem w kościele szpitalnym byli **Andrzej Wąs** i są to jedyne informacje, jakie na jego temat posiadamy. Tylko dwa razy kadencje powierzono rajcy (1546¹⁶⁸) **Maciejowi Kochowi**, po jednej w kolegiacie (1546) i kościele św. Mikołaja (1547).

Wielokrotnym urzędnikiem wysokich szczebli był **Jan postrzygacz**, który kolegiatę reprezentował w roku 1552 i 1554. W strukturach miasta był ławnikiem w 1544 roku¹⁶⁹, następnie rajcą (1549, 1551, 1557, 1558¹⁷⁰) oraz podwójcem (1548¹⁷¹). Także po dwa razy tutorami byli: **Piotr Świnka** (kościół szpitalny: 1521 i 1525), będący starszym szewców (1523, 1525, 1526)¹⁷² oraz **Jakub Kierzek** (koś-

¹⁵⁹ WKR 1, k. 225 (1530), 237 v (1531).

¹⁶⁰ WKR 2, s. 207 (1544), 251 (1545).

¹⁶¹ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 215, s. 134, 273; idem, *Burmistrzowie, rajcy ...*, s. 39.

¹⁶² T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 625, s. 248, 273. Autorzy ci nie wymieniają go wśród rajców w swej innej pracy - T. Grabarczyk, T. Nowak, *Burmistrzowie, rajcy ...*, s. 48.

¹⁶³ WKR 1, k. 75v (1521), 81(1522), 159 (1523), 168v (1524); WKR 2, s. 36 - 37.

¹⁶⁴ WKR 1, k. 187v, 190 (1526), 237v (1531). T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument ...*, s. 52.

¹⁶⁵ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 105, s. 99, 274; idem, *Burmistrzowie, rajcy ...*, s. 38.

¹⁶⁶ WKR 3, s. 699.

¹⁶⁷ T. A. Nowak, *Przyjęcia do prawa miejskiego w Wieluniu w latach 1572-1598*, „Rocznik Wieluński”, t. 8, 2008, s. 125.

¹⁶⁸ WKR 2, s. 309 - 310.

¹⁶⁹ WKR 2, s. 207.

¹⁷⁰ WKR 2, s. 437 - 438 (1549); WKR 3, s. 22 (1551), 598 (1557), 695 (1558).

¹⁷¹ WKR 2, s. 387 - 388

¹⁷² WKR 1, k. 159 (1523), 176 (1525), 187v (1526); T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument ...*, s. 51.

ciół augustianów 1547,1548), sprawujący urząd ławnika (1550-1552¹⁷³) i rajcy (1540,1548¹⁷⁴).

Jeden raz ten urząd przypadł rajcy (1458-1461,1463-1466, 1468, 1470, 1471¹⁷⁵) **Maciejowi Rus** (1460), ławnikowi (1465-1466) **Mikołajowi Klemo** (1467)¹⁷⁶, ławnikowi (1500) **Stanisławowi Stancel** (1492)¹⁷⁷, rajcy (1502, 1503) **Jakubowi Czweskotowi** (1503)¹⁷⁸, rajcy i burmistrzowi (1489, 1490, 1491, 1492, 1501, 1503)¹⁷⁹ **Wawrzyńcowi Lorynczowi** (1503)¹⁸⁰, **Wojciechowi Jajkowskiemu** (1517), **Maciejowi Kaziwielnie** gmińskiemu (1557,1560¹⁸¹ i starszemu cechu sukienników (1553-1555¹⁸²), który reprezentował kościół św. Ducha (1558). Po jednym razie prowizorami kościoła św. Ducha byli także: **Jan Granka** i rajca (1463-1465, 1467, 1468, 1470, 1471, 1478)¹⁸³ **Maciej Niesporek** (1462), **Marcin Drwał** (1491), **Jakub Slyczak** (1503), **Jakub Rospąd** (1521), będący rajcą (1521, 1523, 1524, 1527 - 1529¹⁸⁴); **Łukasz browarnik** (1526); **Jan Mrzygłodek** (1526 i 1528) zasiadający w ławie (1519¹⁸⁵) i radzie (1525¹⁸⁶); **Stanisław bednarz** (1528) gmiński (1527-1529¹⁸⁷); **Piotr szewc** (1531 i 1535); ławnik (1532¹⁸⁸) **Wojciech Parzoch** (1531 i 1532); **Maciej nożownik** (1532), będący również gmińskim (1533¹⁸⁹) i rajcą (1534,1535,1546¹⁹⁰); **Maciej Jurek** (1547) wieloletni ławnik (1546,1550,1553-1555,1557¹⁹¹); gmiński (1557¹⁹²) **Wojciech Szafranek** (1560). Bez urzędów miejskich pozostawali: bliżej nieznany **Jan** (1463)¹⁹³, **Marcin Cegielka** (1548), **Marcin Skorupka** (1549), **Ma-**

¹⁷³ WKR 3, s. 120.

¹⁷⁴ WKR 2, s. 36-37(1540), 387 – 388 (1548).

¹⁷⁵ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 290, s. 154, 272-273; idem, *Burmistrzowie, rajcy ...*, s. 40, 45-47.

¹⁷⁶ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 422, s. 190; idem, *Burmistrzowie, rajcy ...*, 40, 46.

¹⁷⁷ Tamże, nr 554, s. 228; idem, *Burmistrzowie, rajcy ...*, 41, 48.

¹⁷⁸ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 111, s. 102; idem, *Burmistrzowie, rajcy ...*, 38, 49.

¹⁷⁹ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, s. nr 601, s. 241, 273-274, idem *Burmistrzowie, rajcy ...*, 42, 48-49.

¹⁸⁰ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 601, s. 241.

¹⁸¹ WKR 3, s. 598 (1557), 844 (1560).

¹⁸² WKR 3, s. 252 (1552), 321 (1554), 410 (1555).

¹⁸³ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 283, s. 152; idem, *Burmistrzowie, rajcy ...*, 39, 46-47.

¹⁸⁴ WKR 1, k. 75v (1521), 84v, 158v (1523), 90v, 168v (1524), 193v (1527), 203 (1528), 212 (1529); T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument ...*, s. 48.

¹⁸⁵ WKR 1, k. 65.

¹⁸⁶ WKR 1, k. 93 v; T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument ...*, s. 48.

¹⁸⁷ WKR 1, k. 193v, 203,212.

¹⁸⁸ WKR1, k. 251, 263v-265 (1532), 290 (1534).

¹⁸⁹ WKR 1, k. 271v.

¹⁹⁰ WKR 1, k. 290 (1534), 301v.-302 (1535); WKR 2, s. 309 – 310 (1546).

¹⁹¹ WKR 2, s. 309 – 310 (1546), 503 – 504 (1550); WKR 3, s. 252 (1553), 321 (1555), 410 (1555), 598 (1557).

¹⁹² WKR 3, s. 598.

¹⁹³ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie wieluńscy ...*, nr 135, s. 11

ciej **Pierzek** (1552), **Marcin Gołybrzuch** (1553), **Jan Sosna** (1559). W kościele klasztoru augustianów na roczną kadencję wybrani zostali: w roku 1522 **Wojciech Mizgała** ławnik (1510)¹⁹⁴ i rajca (1519, 1520, 1523, 1526¹⁹⁵) oraz w 1540 roku ławnik (1527-1531, 1533-1535¹⁹⁶) **Daniel rymarz**. W kościele kolegiackim odnosi się to do: **Łukasza browarnika** (1515), **Benedykta Bieniedy** (1548) i **Macieja Kota** (1548). Kościół pauliński jeden raz reprezentowali: ławnik (1548¹⁹⁷) **Walenty Biskupek** w roku 1544, **Michał Kłopotek** 1548 i w tym samym roku **Bartłomiej Łysy**, także ławnik (1545, 1548¹⁹⁸) i rajca (1549, 1551¹⁹⁹).

Ogółem odtworzyliśmy 78 rocznych kadencji. Udało się odnotować 69 osób, które były tutorami w którymś z kościołów²⁰⁰. W liczbie tej bez urzędu miejskiego pozostawały 24 osoby, co stanowi nieco ponad 1/3 całości. Do stanowiska tego musiały ich predestynować inne względy, które powodowały, że cieszyli się zaufaniem społeczności. Jak widać analiza przebiegu karier owych ludzi w strukturach samorządu miejskiego każe zaliczyć dużą ich do elity urzędniczej i zapewne finansowej miasta²⁰¹. Większość z nich sprawowała najwyższe urzędy miejskie, tj. była ławnikami, podwójcami, rajcami i burmistrzami. W ostateczności byli rzeczywiście przedstawicielami pospólstwa we władzach miejskich, tzw. gmińskimi (5 przypadków). Dominują więc przedstawiciele klasy średniej i najwyższej.

Wiele nowego światła na tę tematykę z pewnością rzuci analiza dłuższego okresu, a także wykorzystanie ksiąg konsystorskich. Jeśli chcemy jak najlepiej poznać dzieje życia religijnego mieszczan wieluńskich należy postulować o dalsze badania nad udziałem świeckich w życiu religijnym.

¹⁹⁴ Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej, Kopiarz dokumentów z lat 1487-1768 wikariuszy wieluńskich. cz. II, sygn. KP 55, s. 37.

¹⁹⁵ WKR 1, k. 65 (1519), 70 (1520), 159 (1523), 187v (1526); T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument ...*, s. 46.

¹⁹⁶ WKR 1, k. 193v (1527), 203 (1528), 212 (1529), 225 (1530), 237v (1531), 271v (1533), 290 (1534), 301v-302 (1535).

¹⁹⁷ WKR 2, s. 387 – 388.

¹⁹⁸ WKR 2, s. 251 (1545), 387 – 388 (1548).

¹⁹⁹ WKR 2, s. 437 – 438 (1548); WKR 3, s. 22 (1551).

²⁰⁰ Nieuformowany do końca proces kształtowania się nazwisk może powodować, że jedna osoba może występować pod kilkoma wpisami. Raz zapisano ją tylko imieniem, a innym razem dodatkowo z wykonywaną profesją. Należy więc dane liczbowe brać za szacunkowe.

²⁰¹ . Grabarczyk, T. Nowak, *Burmistrzowie, rajcy ...*, 37. Nie spotykamy jednak na tych stanowiskach najbogatszych mieszczan, znanych z udzielania bardzo licznych i wysokich kredytów: Marcina Wszółka (zob. T. Nowak, T. Grabarczyk, *Dokument ...*, s. 45-46), Andrzeja Rudzkiego czy Jana intrologatora.